

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

Богоніс Ольги Миколаївни

на тему: **«Формування економічної компетентності майбутніх молодших спеціалістів готельного та ресторанного сервісу в професійному коледжі»**,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі
спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Детальний аналіз дисертації Ольги Миколаївни Богоніс на тему «Формування економічної компетентності майбутніх молодших спеціалістів готельного та ресторанного сервісу в професійному коледжі» дає змогу сформулювати узагальнені висновки щодо актуальності дослідження, ступеня обґрунтованості основних наукових положень, висновків, рекомендацій, достовірності, наукової новизни, практичного значення, а також загальної оцінки роботи.

Актуальність теми дисертації

Тенденції інноваційних змін у готельно-ресторанній сфері сьогодні набувають особливого значення в умовах глобалізації світової економіки та євроінтеграційних процесів, засвідчуючи рівень економічного й соціального розвитку країни показниками якості вітчизняного туристичного продукту на світовому ринку послуг. Задоволення запитів системи обслуговування у високопрофесійних і конкурентоздатних фахівцях детермінує потребу формування в них професійно важливих умінь та навичок, розвиток фахової компетентності, зокрема економічної.

На основі аналізу наукових праць та практичного досвіду, що стосуються проблеми формування економічної компетентності майбутніх молодших спеціалістів готельного та ресторанного сервісу в професійному коледжі, дисертанткою виявлено низку суперечностей між: зрослими вимогами суспільства до професійної підготовки молодших спеціалістів готельного та ресторанного сервісу зі сформованою економічною компетентністю і недостатнім рівнем якості їх підготовки в професійних коледжах; потребою практики у створенні необхідних педагогічних умов для формування економічної компетентності майбутніх молодших спеціалістів готельного та ресторанного сервісу і традиційними підходами до організації освітнього процесу в професійних коледжах; сучасними вимогами до навчально-методичного забезпечення формування економічної компетентності майбутніх молодших спеціалістів готельного і недостатньо якісним рівнем його розроблення в професійних коледжах (автореферат, с. 2).

Наявність зазначених неузгоджень сигналізує про дисбаланс між потребами ринку сфери послуг та якістю підготовки фахівців у закладах професійної освіти, а нагальна необхідність їх усунення посилює актуальність вибору теми наукового пошуку з наступним розв'язанням завдань, важливих як для професійної педагогіки, так і для розвитку економіки завдяки підвищенню показників якості професійної діяльності фахівців готельного та ресторанного сервісу.

Оцінка змісту та завершеності дисертації

Зміст дисертації охоплює основні аспекти теми, є науково виваженим й логічно вибудованим. Праця складається із анотацій українською й англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

Цілісно в роботі О. М. Богоніс відображено процес та результати дослідження, які ґрунтуються на основних засадах філософії освіти, законодавчих і нормативних документах про освіту.

Науковий і творчий задум та етапи його реалізації презентовані у **вступі**, доведено актуальність теми, подано понятійний апарат: визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, гіпотезу дослідження, методи, методологічну та теоретичну основи наукового пошуку.

На кожному етапі дослідження дисертанткою обґрунтовано й доведено конкретні наукові результати, що забезпечують вирішення окреслених у роботі п'ятьох завдань.

Так, відповіді **на перше завдання** знаходимо в розділі першому, у якому О. М. Богоніс на основі аналізу вітчизняних і зарубіжних наукових праць, законодавчих актів та нормативних документів, сучасних реалій реформування та інтернаціоналізації економіки й освіти, досвіду педагогічної практики підготовки майбутніх фахівців сфери HoReCa в Україні та за кордоном обґрунтовує імплікаційні зв'язки між економікою та системою професійної освіти (с. 37, рис. 1.1) й з'ясовує, що процес формування економічної компетентності майбутніх фахівців сфери HoReCa у професійних коледжах має співвідноситися з інноваційними викликами економіки, сучасними тенденціями щодо розширення та оновлення інфраструктури сфери HoReCa відповідно до вимог світових стандартів. У такому разі, на переконання автора, уможлиблюється досягнення подвійної мети (в освіті та економіці), а саме: сприяння професійному зростанню, конкурентоздатності, міжнародної мобільності майбутніх молодших спеціалістів сфери HoReCa й досягнення економічного поступу сфери HoReCa, конструктивно-творчому її позиціонуванню в міжнародному партнерстві завдяки кваліфікованому реагуванню національної інфраструктури сфери послуг на інноваційні виклики світових ринків (с. 36).

Ґрунтовне вивчення проблеми на цьому рівні скеровує дисертантку на пошук шляхів конструктивної переакцентації професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів у професійних коледжах, зокрема щодо формування в них економічної компетентності, практичне вираження якої передбачає: інноваційність, ініціативність, економічну грамотність фахівців при здійсненні професійних функцій; здатність управляти виробничими й технологічними процесами (с. 33), розробляти бізнес-плани стратегічного розвитку підприємства готельно-ресторанної сфери тощо (с. 3).

Уточненню сутності й структури поняття «економічна компетентність майбутніх молодших спеціалістів готельного та ресторанного сервісу» передують детальний аналіз багатоваріантного змісту компетентностей, актуальних й значимих для цілісного формування досліджуваного явища (с. 41-48). У підсумку дослідниця зазначає, що основою змісту визначального в дисертації поняття є базові конструкти компетентнісної парадигми: компетенція, компетентність, професійні й ключові компетентності, деталізовані знаннями,

уміннями, комунікацією, автономністю й відповідальністю відповідно до НРК; інтегровані поняття «соціально-економічна компетентність», «підприємницька компетентність», які визначають підґрунтя для уточнення змістових ознак «економічної компетентності майбутніх молодших спеціалістів готельного та ресторанного сервісу»; системоутворюючі категорії різновидів компетентностей як найбільш загальних понять, які мають бути деталізовані комплексом знань, умінь, навичок, цінностей і відношень за навчальними галузями та життєвими сферами людини.

Зосереджуючи увагу на вивченні різних підходів до трактувань поняття «економічна компетентність», автору вдалося виявити його змістоутворюючі категорії (економічні знання, економічне мислення, професійна мотивація, навички управління, здатність вирішувати нестандартні економічні ситуації, уміння раціонально використовувати матеріальні, фінансові, людські та власні ресурси в умовах ринкової конкуренції тощо (с. 55) й уточнити компоненти досліджуваного поняття, якими є: мотиваційно-особистісний, когнітивно-пізнавальний; діяльнісно-рефлексивний (с. 56). Ураховуючи зовнішні чинники, що впливають на формування економічної компетентності майбутніх фахівців сфери HoReCa у процесі професійної підготовки, на основі логічних зв'язків між системоутворюючими та змістоутворюючими категоріями дослідження, О. М. Богоніс уточнює, що «економічна компетентність майбутніх молодших спеціалістів готельного та ресторанного сервісу» – це здатність особи здійснювати трансформацію в дії мотиваційно-особистісних, когнітивно-пізнавальних, діяльнісно-рефлексивних ресурсів при вирішенні економічно-професійних завдань і забезпечувати ефективну самореалізацію у динамічних ринкових умовах (с. 57).

Цілком доречно автор представляє аналіз змісту професійної підготовки за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодший спеціаліст за спеціальністю «Ресторанне обслуговування» (с. 58-62) й з'ясовує, що для успішної інтеграції фахівців у сферу сучасного готельно-ресторанного сервісу випускники професійних коледжів мають бути обізнаними із новими формами й методами ведення готельно-ресторанного бізнесу, обслуговування клієнтів, що посилює значення формування економічної компетентності студентів.

У цьому контексті О. М. Богоніс представляє важливі особливості світового досвіду (Польща, Німеччина, Швейцарія та ін.) щодо успішного ведення готельного та ресторанного бізнесу на основі систематичного впровадження інновацій та постійного підвищення кваліфікації спеціалістів даної сфери (с. 68-80).

Заслуговує схвалення й те, що в межах виконання першого завдання автор доцільно посилює теоретичні обґрунтування схемами, рисунками (1.1, 1.2), таблицями (додаток А, додаток Б), забезпечуючи тим самим унаочнення взаємозв'язків між базовими категоріями дослідження.

Друге завдання дослідження пов'язане з визначенням й обґрунтуванням педагогічних умов формування економічної компетентності майбутніх молодших спеціалістів готельного та ресторанного сервісу у професійному коледжі. Виходячи з аналізу наукової літератури та власного педагогічного досвіду викладання економічних дисциплін, автор з'ясовує, що найбільш ефективними педагогічними умовами, які сприятимуть формуванню

економічної компетентності майбутніх молодших спеціалістів сфери готельного та ресторанного сервісу є: мотивація студентів до оволодіння економічними знаннями та використання їх у професійній діяльності; реалізація конусного інтегрування змісту навчання економічних дисциплін; використання методів проблемного навчання; упровадження ігрових технологій навчання. Цілком достатньо у підрозділі 2.1 (с. 86-98) схарактеризовано ці умови, а на с. 8-9 автореферату чітко представлено їх суть.

Щодо третього завдання, то воно передбачало розроблення моделі формування економічної компетентності майбутніх молодших спеціалістів готельного та ресторанного сервісу у професійному коледжі. На основі всебічного вивчення основних ознак методу моделювання, процедурності створення й функціонального призначення педагогічних моделей (с. 100-102) О. М. Богоніс при створенні моделі враховує сучасні підходи й принципи загальнонаукового значення; закономірності й положення педагогічних систем, зокрема й особливості підсистеми професійної підготовки в коледжах; особистісні й професійні потреби суб'єктів навчання (молодших спеціалістів готельного та ресторанного сервісу); очікування ринку праці (сфери HoReCa) у досягненні високих показників сформованості досліджуваного явища (с. 102).

Позитивно відзначаємо логічне відображення взаємозв'язків між складниками моделі, аргументованість змісту кожного елемента, чіткість схематичного представлення моделі (рис. 2.2, 2.3 на с. 104, 105). Заслугове високої оцінки повнота обґрунтування блоків моделі, зокрема: цільового – із ґрунтовним поясненням наукових підходів і принципів (с. 103-109); розкриттям суті компонентів економічної компетентності (мотиваційно-особистісний, когнітивно-пізнавальний, діяльнісно-рефлексивний) (с. 110-121); виокремлення суб'єктного блоку, що відображає суб'єкт-суб'єктну взаємодію викладача й студентів та ґрунтується на принципах індивідуалізації, професійної спрямованості та ін. (с. 109); представлення змістового-процесуального блоку, його функціонального спрямування через поетапну (мотиваційно-спонукальний, змістово-інтегрований, технологічно-діяльнісний) реалізацію методики упровадження педагогічних умов (с. 122-123; п. 2.3); детальна характеристика результативного блоку, що містить інструментарій оцінювання динаміки рівня сформованості економічної компетентності студентів коледжу в процесі професійної підготовки (критерії (мотиваційно-особистісний, когнітивно-пізнавальний, діяльнісно-рефлексивний), відповідні їм показники та рівні сформованості економічної компетентності (високий, достатній, середній, низький) (с. 124; п. 3.1.; рис. 3.1 на с. 157).

Вважаємо, що заслугове підтримки детальний опис організації та результатів експериментального дослідження, що забезпечило виконання **четвертого завдання**. У підрозділі 3.1 автором докладно представлено методику педагогічного експерименту, у якій окреслено орієнтири поступового проведення констатувального та формувального етапів експерименту. Узагальнення результатів констатувального етапу експерименту (с. 167-177) засвідчує переважно низький та середній рівні сформованості економічної компетентності майбутніх молодших спеціалістів готельного та ресторанного сервісу (спеціальності 5.140140101 «Готельне обслуговування» та 5.140140102 «Ресторанне обслуговування»), що зумовлює необхідність підвищення

ефективності цього процесу на основі впровадження педагогічних умов та методики їх реалізації, що охоплює три взаємопов'язані етапи (мотиваційно-спонукальний, змістово-інтеграційний, технологічно-діяльнісний).

Доцільність застосування комплексу форм, методів, засобів навчання (с. 126-151) підтверджується результатами повторної діагностики рівня сформованості економічної компетентності майбутніх молодших спеціалістів готельного та ресторанного сервісу за визначеними критеріями і показниками.

Узагальнення результатів констатувального й формувального етапів педагогічного експерименту засвідчило позитивну динаміку зміни рівнів сформованості економічної компетентності майбутніх молодших спеціалістів готельного та ресторанного сервісу, представлену в таблицях та на рисунках за кожним критерієм та комплексно у п. 3.3 (с. 178-187).

Для перевірки достовірності результатів експерименту, одержаних в ЕГ та КГ, було використано критерій Пірсона χ^2 , що дало змогу підтвердити достовірність гіпотези.

Варто акцентувати, що організація та результати дослідницько-експериментальної роботи грамотно презентовано О. М. Богоніс як у дисертаційній роботі, так і в авторефераті.

У межах **п'ятого завдання** дисертанткою розроблено навчально-методичний комплекс, що містить: інтегрований спецкурс «Моя економічна компетентність»; методичні рекомендації «Формування економічної компетентності майбутніх молодших спеціалістів готельного та ресторанного сервісу в професійному коледжі», «Методичні рекомендації для виконання індивідуальних завдань з предмета «Економіка підприємства»», «Методичні рекомендації з організації та проведення самостійної роботи з предмета «Економіка підприємства». Усі значені методичні матеріали використовувались автором у ході реалізації методики формування економічної компетентності майбутніх молодших спеціалістів готельного та ресторанного сервісу в професійному коледжі, способи їх упровадження описані у п. 2.3, зміст матеріалів представлено у додатках.

Підсумовуючи аналіз змісту та завершеності дисертації, важливо зазначити, що висновки до окремих розділів роботи, а також загальні висновки відповідають завданням дослідженням та відображають основні наукові результати дисертаційного дослідження.

Результати дослідження можуть бути використані в закладах професійної (професійно-технічної), вищої освіти, при неформальній освіті дорослих для подальшого вдосконалення процесу формування економічної компетентності майбутніх молодших спеціалістів готельного та ресторанного сервісу.

Наукова новизна одержаних результатів

Оцінюючи найважливіші здобутки дисертаційного дослідження, варто вказати на результати, що мають вагому наукову новизну, яка полягає в тому, що О. М. Богоніс уперше *визначено й обґрунтовано* педагогічні умови формування економічної компетентності майбутніх молодших спеціалістів готельного та ресторанного сервісу в професійному коледжі (мотивація студентів до оволодіння економічними знаннями та використання їх у професійній діяльності; реалізація конусного інтегрування змісту навчання

економічних дисциплін; використання методів проблемного навчання; впровадження ігрових технологій навчання); *розроблено* модель формування економічної компетентності майбутніх молодших спеціалістів готельного та ресторанного сервісу в професійному коледжі, що охоплює цільовий, суб'єктний, змістово-процесуальний та результативний блоки; *уточнено* зміст понять «економічна компетентність», «економічна компетентність майбутніх молодших спеціалістів готельного та ресторанного сервісу»; *удосконалено* навчально-методичне забезпечення формування економічної компетентності майбутніх молодших спеціалістів готельного та ресторанного сервісу; *подальшого розвитку* набули положення щодо інтегрування змісту навчальних дисциплін, форми організації та методи формування економічної компетентності майбутніх молодших спеціалістів готельного та ресторанного сервісу в умовах соціального партнерства.

Заслуговує на позитивну оцінку практичне значення дослідження, що полягає в розробленні й впровадженні в освітній процес професійних коледжів навчально-методичного комплексу, що містить інтегрований спецкурс та відповідні методичні рекомендації. Географія закладів, у яких впроваджено результати дослідження (за кількістю – 5), є доволі переконливою для формування судження про затребуваність й актуальність практичних напрацювань автора.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертацій в опублікованих працях

Кількість публікацій (за кількістю – 23), обсяг, якість, повнота висвітлення результатів та розкриття змісту дисертації є достатніми.

Успішна апробація результатів дослідження на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях (за кількістю – 9) свідчить про те, що з результатами наукового дослідження О. М. Богоніс обізнана широка громадськість.

Вивчення матеріалів дисертації дає змогу зробити висновок, що наукові результати, отримані автором, які базуються на ґрунтовному та всебічному вивченні теми, що досліджується, аналізі різних підходів до її вирішення, використанні достатнього масиву літературних джерел, мають теоретичну та практичну значущість.

Позитивно оцінюючи наукові здобутки Ольги Миколаївни, вважаємо за необхідне зазначити певні дискусійні міркування та зауваження до поданого наукового дослідження, які потребують окремих уточнень і пояснень.

Дискусійні положення та зауваження

1. У змісті дисертаційної роботи, у вступі, де представлено наукові результати, у підрозділах 1.2 та 2.2, у загальних висновках до роботи дисертанткою уточнено й ґрунтовно схарактеризовано сутність та структуру поняття «економічна компетентність майбутніх молодших спеціалістів готельного та ресторанного сервісу». Доречно було б означити необхідність теоретичного обґрунтування цього важливого для дослідження наукового

результату в науковому апараті дослідження, тобто в переліку загальних завдань, які забезпечують досягнення мети дослідження.

2. У підрозділі 1.2 в процесі визначення педагогічних умов формування економічної компетентності майбутніх молодших спеціалістів готельного та ресторанного сервісу автор керується результатами аналізу наукової літератури та власним педагогічним досвідом викладання економічних дисциплін. Однак, робота значно б виграла, якби уточнення педагогічних умов було підсилено об'єктивними висновками незалежних експертів.

3. Автор достатньо ґрунтовно в підрозділі 1.3 висвітлює світовий досвід професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів готельного та ресторанного сервісу (Польща, Німеччина, Швейцарія та ін.). Було б доречно в методиці формування економічної компетентності майбутніх молодших спеціалістів готельного та ресторанного сервісу (підрозділ 2.3) зазначити найбільш доцільні для вдосконалення досліджуваного процесу зарубіжні інновації та запропонувати способи можливого їх упровадження.

4. Дисертантка правильно скеровує методику формування економічної компетентності майбутніх молодших спеціалістів готельного та ресторанного сервісу на реалізацію педагогічних умов й пропонує комплекс методів, форм, засобів навчання відповідно для кожної умови. Водночас автором обґрунтовано й представлено в моделі мотиваційно-спонукальний, змістово-інтеграційний, технологічно-діяльнісний етапи впровадження методики. На нашу думку, у роботі, а також в авторефераті недостатньо чітко відображені зв'язки між методикою реалізації педагогічних умов та визначеними етапами.

Вказані зауваження не є принциповими й не знижують загальну оцінку роботи, її теоретичне та практичне значення.

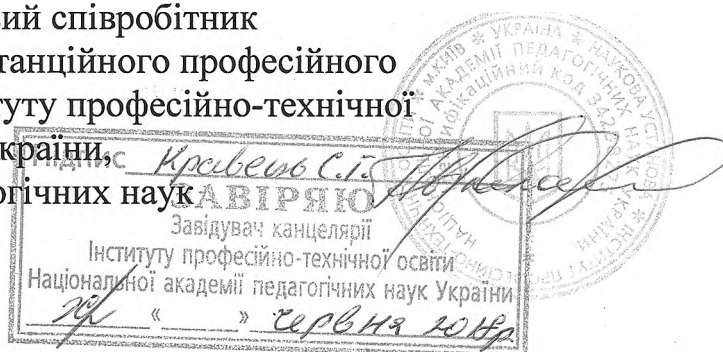
Загальний висновок

Дисертація Богоніс Ольги Миколаївни на тему «Формування економічної компетентності майбутніх молодших спеціалістів готельного та ресторанного сервісу в професійному коледжі» є самостійно виконаним і завершеним авторським науковим дослідженням.

Актуальність теми, наукова новизна основних положень, висновків і пропозицій дисертаційної роботи, її теоретичне й практичне значення, відповідність вимогам п. 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами) є підставою для присудження Ользі Миколаївні Богоніс наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

старший науковий співробітник
лабораторії дистанційного професійного
навчання Інституту професійно-технічної
освіти НАПН України,
кандидат педагогічних наук

С. Г. Кравець